

Livfullt gaturum under sommaren

- *En gestaltning med konceptet sommargata på Södra Kungsgatan i Gävle*

Matilda Bengtsson

Kandidatarbete 15 hp
Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Titel: Livfullt gaturum under sommaren – En gestaltning med konceptet sommargata på Södra Kungsgatan i Gävle
Engelsk titel: Lively streets during summer – A design using the concept sommargata on Södra Kungsgatan in Gävle
© Matilda Bengtsson
Handledare: Helena Espmark, SLU, institutionen för stad och land
Examinator: Lena Steffner, SLU, institutionen för stad och land
SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur
Omfattning: 15 hp
Nivå: Grundnivå G2E
Kurs: EX0861, Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kursansvarig institution: institutionen för stad och land
Program: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Nyckelord: tillfällig design, sommargata, livfullt gaturum, Gävle
Omslagsbild: Perspektivbild av sommargatan på Södra Kungsgatan, Matilda Bengtsson
Alla bilder i arbetet används med erforderliga tillstånd.
Publiceringsår: 2020
Publiceringsort: Uppsala
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

För att ett stadsrum ska upplevas som livfullt krävs det en bra förståelse av platsens förutsättningar och utvecklingsmöjligheter. Tillfällig design på offentliga platser kan skapa uppmärksamhet och nya mötesplatser i städer. En gestaltningsidé som bygger på tillfällig design är *sommargator*. En sommargata förändrar platsens karaktär och reglerar trafikflödet, vilket kan öppna upp för sociala aktiviteter. Syftet med arbetet är att undersöka hur tillfällig design kan påverka en plats användning och funktion i riktning mot att bli ett mer livfullt stadsrum. Arbetet är ett gestaltningsförslag av ett gatuutsnitt på Södra Kungsgatan i Gävle, med utgångspunkt i sommargata som gestaltningskoncept. Gestaltningen baseras på litteratur och en gestaltningsprocess som innehåller en observation, SWOT-analys och en skissprocess. Platsens befintliga gestaltning tas i hänsyn till och tillägg i form av flyttbar vegetation, uteserveringar, lekyta och icke kommersiella sittplatser ger gatuutsnittet nya funktioner. I arbetet diskuteras gestaltningsprocessen och att även om gestaltningsförslaget är platsspecifikt kan gestaltningsprincipen användas i andra liknande projekt.

Abstract

In order for an urban space to be perceived as lively, a good understanding of the conditions and development opportunities of the place is required. Temporary design in public places can create attention and new meeting places in cities. A design concept based on temporary design is *sommargata*. A sommargata changes the character of the place and regulates the traffic flow, which can open up for social activities. The purpose is to investigate how temporary design can affect a place use and function in the direction of becoming a more vibrant urban space. The essay is a design proposal of a street section on Södra Kungsgatan in Gävle, based on the summer street as a design concept. The design is based on literature and a design process that includes an observation, SWOT analysis and a sketch process. The existing design of the site is taken into account and additions in the form of; removable vegetation, outdoor seating, play area and non-commercial seating give the street section new features. The essay discuss the design process and that even though the design proposal is site specific, the design principle can be used in other similar projects.

Innehåll

Innehåll	4
Introduktion	5
Södra Kungsgatan i Gävle	5
Syfte	6
Frågeställning	6
Egna definitioner	6
Bakgrund	7
Socialt stadsliv	7
Grönstruktur i städer	7
Tillfällig design	8
Konceptet sommargata	8
Gestaltningprocess – en forskningsmetod	9
Metod och genomförande	9
Avgränsning	9
Observation	10
SWOT-analys	11
Gestaltningprocessen	11
Resultat	11
Observation av Södra Kungsgatan	12
SWOT-analys Södra Kungsgatan	12
Program för sommargatan	13
Generella åtgärder på platsen	13
Loggbok över gestaltningprocessen	13
Motortrafiken	13
Uteserveringar	14
Aktiviteter	14
Sittplatser	14
Vegetation	14
Sommargatans karaktär	15
Gång- och cykelväg	15
Illustrationsplan av sommargatan på Södra Kungsgatan	16
Teckenförklaring	16
Diskussion	18
Resultatdiskussion	18
Metoddiskussion	19
Vidare undersökning	19
Referenser	21

Introduktion

Under 1950-talet ökade bilanvändningen kraftigt och det fick stora konsekvenser för stadsplaneringens historia. Med bilens framfart moderniserades städer med bredare gator för bilens framkomlighet (Nyström & Tonell 2012). Andelen människor som bor i städer ökar (IPCC 2014) och städerna behöver anpassas i och med den ökade befolkningen för en hållbar livsmiljö. I många av dagens städer tillåts motorfordon ta upp en stor del av stadsrummen, vilket bidrar till buller och utsläpp (Nyström & Tonell 2012). Oron över luftföroreningar och trängsel har lett till att människor som bor i städer riktar uppmärksamheten mot ökat cykelanvändandet (Latham & Nattrass 2019). Som ett svar på oron för luftföroreningar har bilfria, eller delvis bilfria städer, introducerats för att minska trafikrelaterade gasutsläpp, buller och temperaturer (Nieuwenhuijsen & Khreis 2016).

Användningen av stadsrummet består till stor del av målpunkter, olika sätt att ta sig fram och platser att mötas på. Därför är det viktigt att förstå relationen mellan människor och platsen vid gestaltning och stadsplanering (Carmona, Tiesdell, Heath & Oc 2010 s. 133). Gehl (2010 s. 147) menar att blandade användare av platser, både gående och cyklister, är en början till en livlig och attraktiv stad. För att det offentliga stadsrummet ska upplevas som livfullt krävs rekreativa och sociala aktiviteter i kombination med lättframkomliga gångvägar och möjligheten att medverka i stadslivet (Gehl 2010, s.63). Klimatet har inverkan på behagligheten när vi sitter, går och cyklar i stadsmiljöer (Gehl 2010, s. 168). Gehl (2010, s. 120) beskriver att under sommaren promenerar många fotgängare i staden och njuter under tiden, medan gående under vintern är mer riktad till ett mål.

Södra Kungsgatan i Gävle

Södra Kungsgatan är beläget centralt i Gävle stadskärna och är en genomfart för bilar, bussar och cyklister i nordsydlig riktning. Gävles kommunala busstrafik passerar kontinuerligt på Södra Kungsgatan ner till Rådhusstorget. Motortrafiken som passerar rådhuset i Gävle centrum består till ungefär hälften av genomfartstrafik (Gävle kommun 2014). Södra Kungsgatan i Gävle är en av de gator med sämst värden ur luftkvalitetssynpunkt och enligt Gävle kommun (2014) finns därför en anledning att minska genomfartstrafiken i centrum. Ett utsnitt av gaturummet på Södra Kungsgatan består av målpunkter. Exempel på några av de flertaliga målpunkterna är restauranger och caféer. Den delen av gaturummet är ett centralt restaurangstråk i Gävle och kallas i folkmun ”Söderbacken”. Gatan består av körfält samt gång- och cykelväg, se figur 1. Enligt Gävle kommun (2014) är cykelstråket längs gatan det viktigaste i nordsydlig riktning. Kommunen har uppmärksammat att förutsättningarna för att gå längs med Södra Kungsgatan måste

förbättras då både cyklister och uteserveringar konkurrerar om ytan under sommartid (Gävle kommun 2014).

Figur 1. Bild på Södra Kungsgatan under vintertid. Gång- och cykelvägen syns till höger i bild. Foto: Matilda Bengtsson (2020-02-13)

Syfte

Syftet är att undersöka hur tillfällig design kan påverka en plats användning och funktion i riktning mot att bli ett mer livfullt stadsrum.

Frågeställning

Vad innebär det att omgestalta Södra Kungsgatan i Gävle som en sommargata?

Egna definitioner

Stadsrum: Ett större sammanhängande rum i staden med en sammanhållen karaktär och/eller användning.

Gaturum: Ett rum i staden som utgörs av körbanor, gångbanor och väggar av intilliggande byggnader på kvartersmark.

Social plats: En plats som ger förutsättningar för sociala interaktioner mellan människor.

Livlig plats: En plats som används av människor för sociala interaktioner och där andra aktiviteter pågår än att bara passera.

Mötesplatser: Platser med särskild utformning som gynnar och ger människor möjlighet att stanna och mötas för sociala interaktioner.

Bakgrund

Nedan samlas bakgrund inom ämnet som: socialt stadsliv, grönskans påverkan i städer, tillfällig design, konceptet för sommargator och gestaltningsprocess som en forskningsmetod. Bakgrunden fungerar som en utgångspunkt till gestaltningen av sommargatan och ger en överblick av faktorer som kan bidra till ett livfullt stadsrum.

Socialt stadsliv

Städer är fulla av sociala nätverk som binder människor samman (Latham & Layton 2019). Latham och Layton (2019) menar att den offentliga karaktären är en viktig faktor i en stad för att människors ska nyttja platsen. Vidare menar de att både stadsrummens funktion och platser för möten är viktiga i en stad. Möten mellan människor är det som gör att staden upplevs som inbjudande och välkomnande (Latham & Layton 2019). Landskapsarkitekter och stadsplanerare formar den byggda miljön och påverkar det sociala livet för människorna som vistas där (Carmona et al. 2010, s.133). Det är därför av stor vikt att den som gestaltar platsen har goda kunskaper om hur den används och fungerar för att ge ett resultat som gynnar ett rikt stadsliv.

För att offentliga platser ska få en möjlighet att vara livfulla bör det bjuda in många olika grupper av människor till platsen (Gehl 2010, s. 63). Som stadsplanerare är det därför viktigt att fokuserar på fler funktioner än lättframkomlighet för gående och cyklister. När fler aspekter lyfts fram expanderar fokus från rörelse i staden till den större utmaningen att låta människor få direkt kontakt med samhället runt dem (Gehl 2010, s. 63). Caféer spelar en stor roll i det moderna stadsrummet och service utomhus har ökat betydligt de två senaste årtiondena (Gehl 2010, s. 146). Gehl (2010) menar att alla meningsfulla sociala aktiviteter sker när människor står upp, sitter eller går och om en plats ger möjlighet till kan det leda till ett aktivare stadsrum. Ett betydelsefullt tillägg i urbana miljöer är stadsmöblering (Gehl 2010, s. 155). Bänkar i stadsrum är en tillgång men bjuder inte in till sociala interaktioner mellan människor som möts. Gehl (2010, s. 155) menar att möblering placerad i *talkscapes* bjuder in till sociala interaktioner. Det innebär att sittplatser sätts så att människor ser varandra istället för att sitta bredvid (Gehl 2010, s. 154).

Upplevd säkerhet är avgörande för att människor ska vilja vistas i stadsrummet (Gehl 2010 s. 91). Under nätterna när det inte är lika stor aktivitet ger parkerade cyklar, möbler, vegetation och belysning från intilliggande byggnader en behaglig påminnelse om liv och närvaro av medmänniskor (Gehl 2010 s. 99).

Grönstruktur i städer

Grönstruktur i städer ger möjlighet till rekreation, social kommunikation och är estetiskt tilltalande (Zhou & Parves Rana 2012). Med grönstruktur menas grönytor som parker men även planterade träd, vegetation i urnor och planteringar. Robinson (2016, s. 1) anser vidare att grönska stimulerar våra sinnen, är tankeväckande och är själsligt återställande. Zhou och Parves Rana (2012) sammanfattar att grönska förebygger psykisk ohälsa för människor som lever och bor i städer.

Vegetation mjukar upp det urbana landskapet och ger ett estetiskt uttryck (Chen & Jim 2008). Vegetation är en nyckel för att göra städer behagliga och bebodiga

(Chen & Jim 2008). Robinson (2016, s.1) anser att designa med grönska hjälper oss att göra den bästa användningen av vår miljö. Han menar att en bredd av användningar och mänsklig påverkan på en plats gör den funktionell. Genom att plantera grönska på en funktionell plats resulterar i att människor känner en tillhörighet och relation till platsen (Robinson 2016, s.1).

Tillfällig design

Tillfällig design kan ses som ett försök för experimentella stadsidéer som i vissa fall blir permanenta (Dovey 2014). Németh och Langhorst (2014) beskriver i sin artikel att alla försök att applicera temporär design bör anpassas efter platsens förutsättningar och processer. Bishop (2015) menar att tillfällig design i städer kan intensifiera användningen av platsen och att det kan skapa glädje. Därför är det viktigt att vid skapande av temporär design förstå platsens behov och anpassa utformningen efter det.

Konceptet sommargata

Inom den svenska landskapsarkitekturbranschen används sommargator som en typ av temporär design. Sveriges årstidsväxling gör att det lämpar sig väl för tillfälliga installationer och fler och fler städer inspireras att göra sommargator eller sommargångar (Esaiasson 2019). Enligt Malmö stad (2018) ger en sommargata ett livligare stadsliv och gynnar framkomligheten för gående och cyklister. Utformningen av gator är beständiga men Esaiasson (2019) hävdar att användningen ändå kan vara flexibel. Malmö stad har under flera år etablerat sommargator för att gynna trivsamma vistelsemiljöer (Malmö stad 2020).

Ett återkommande projekt av sommargata är Friisgatan i Malmö som startade 2017 (Malmö stad 2018). Enligt Malmö stad (2018) bör en sommargatas utformning skilja sig från resterande gator i staden för att människor tydligt ska lägga märke till dess tillfälliga karaktär. Det görs till exempel genom att lägga till tydliga entréer i gestaltningen (Malmö stad 2018). Att gestalta tillfälligt med möbler och vegetation på en rak och bred gata ger signaler att hastigheten ska minskas och att fotgängare prioriteras (Malmö stad 2018). Malmö stad (2018) anser att möbleringen ska vara robust för att den ska vara möjlig att återanvända. Vidare anser Malmö stad (2018) att vegetationen är en viktig del av en sommargata för att den ska upplevas som en grön oas. Grönskan ska också anpassas efter platsens förutsättningar så den uppfyller sin rumsskapande funktion (Malmö stad 2018). Belysningen är också en viktig del och ger en rumslighet och trygghetsskapande känsla (Malmö stad 2018).

Esaiasson (2019) kategoriserar sommargator i tre olika former *Serveringsstråket*, *Aktivitetsgatan* och *Medelvägen*. Sommargatorna får olika inriktningar beroende på gatans befintliga funktion och målet med sommargatan (Esaiasson 2019). För etableringen av sommargator som är relaterade till kommersiell aktivitet är en god kommunikation mellan verksamheter och kommunen en förutsättning (Esaiasson 2019). *Servicestråket* består av uteserveringar som tar upp den yta som annars är avsett för motortrafik. Detta är den enklaste formen av sommargata för kommunerna. Den består av att sätta upp hinder för trafiken och att skylta om gatans infinnande (Esaiasson 2019). *Aktivitetsgatan* är den som kräver mest resurser. Den har ingen fokus på kommersiell-aktivitet och kommunen har ansvar att fylla gatan med liv och varierade aktiviteter (Esaiasson 2019). *Medelvägen* som är den mest använda modellen av sommargator. Den är en blandning av de andra

två ovanstående, offentliga arrangemang och uteserveringarna samarbetar i gaturummet (Esaiasson 2019).

Gestaltningprocess – en forskningsmetod

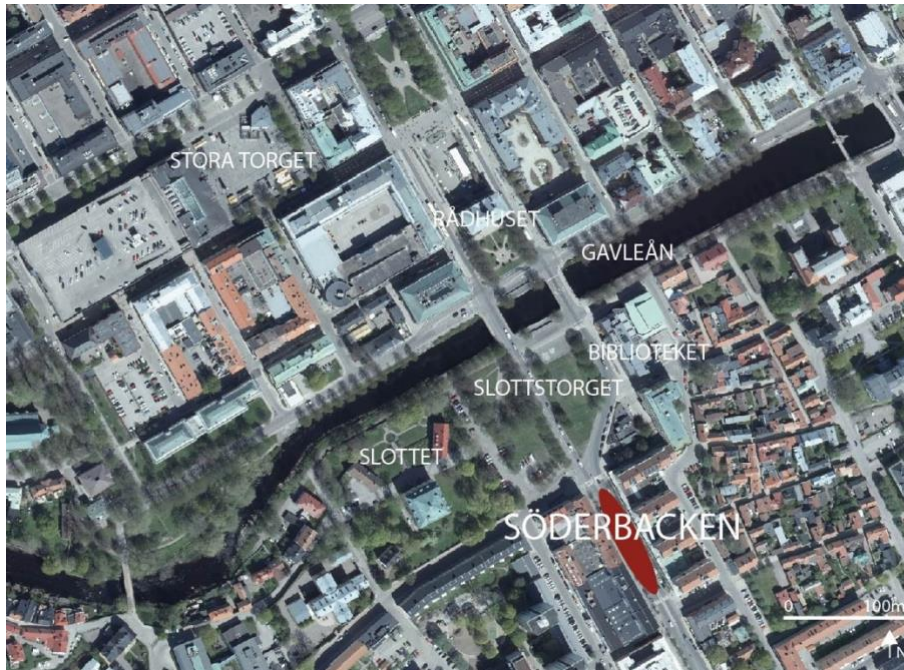
I artikeln *Landscape design based on reasearch* redogör författarna tre olika genomföranden för gestaltning: *Research into design*, *Research trough design* och *Research for design* (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019). En gestaltningprocess består ofta av en kombination av de tre genomförandena (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019). Detta för att resultatet i ett gestaltningsarbete kan variera samt påverkas av analyser, undersökningar och egna ställningstaganden (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019). Genom att utveckla sätt att integrera forskning med gestaltning förbättras landskapsarkitekturens praxis (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019). Det görs för att behålla en frihet inom yrket landskapsarkitektur som intuition och tidigare erfarenhet (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019).

Metod och genomförande

Metoden av arbetet bestod av en kombination av genomföranden från artikeln *Landscape design based on reasearch* (Jansson, Vicenzotti & Diedrich 2019). Detta för att en gestaltning är komplex och innehåller olika delmål. Metoden bestod av tre delar: en *observation* och en *analys* som genererade i en *gestaltningprocess*, utifrån idén av sommargata. Observationen och analysen faller in under *Research into design* då de är en studie som berör gestaltningsresultatet, inte processen. Vidare användes *Research trough design* för gestaltningsprocessen som presenterar viktiga val ur loggboken, de presenteras i resultatet nedan.

Avgränsning

Geografiskt avgränsas platsen till ytan mellan huskropparna längs med Södra Kungsgatan, se figur 2. Arbetet ger inte förslag på motortrafikens alternativa väg. Material- eller växtval kommer inte beröras i arbetet.

Figur 2. Karta över Gävle centrum som visar undersökningsområdets lokalisering. Söderbacken är en genomfart för motortrafik och cykelstråket är det viktigaste i Gävles nordsydliga riktning (Gävle kommun 2014). Illustration: Matilda Bengtsson. Ortofoto: Lantmäteriet ©

Observation

För att undersöka rörelsemönstret av gående och cyklister, och om människor stannade till, gjordes en flödesobservation med inspiration av Kylén (2004). Det gjordes för att styrka att platsen upplevs som en passage som identifierats i SWOT-analysen. Rörelsemönstret på platsen observerades för att ta hänsyn till människors rörelsemönster i gestaltningsförslaget av sommargatan. Observationen gick till så att ett streck per person, både gående och cyklister, drogs i kartunderlaget som representerade personens väg. Personerna observerades när de befann sig i undersökningsområdet tills de gick ut, då valdes nästa person som klev in i området. Det betyder att fler personer befann sig på platsen, men endast en person observerades åt gången. Om en person stannade upp i mer än 10 sekunder antecknades ett kryss. Vid ett missförstånd mellan en person som går och en cyklist ritades en cirkel. Flödesobservationen gjordes tre gånger vid varierande tidpunkter och väderförhållanden för att få en trovärdig uppfattning. Vid varje tillfälle observerades det aktivt i 40 minuter. Var tionde minut av aktiv observation togs fem minuters paus. Observationen sammanfattades i text och bild i resultatet och blev en förutsättning för gestaltningen.

Observationstillfällen:

2020-02-20	16.00 - 17.00	sol/skugga
2020-02-21	08.00 - 09.00	sol/skugga
2020-02-22	14.00 - 15.00	regn och blåst

SWOT-analys

En SWOT-analys av Södra Kungsgatan gjordes för att utvärdera platsens strengths - *styrkor*, weaknesses - *svagheter*, opportunities - *möjligheter* och threats – *hot*. SWOT-analyser används bland annat inom strategisk planering eller i andra projekt som kräver ett beslut (Hay & Castilla). Hay och Castillas (2006) beskrivning av en SWOT-analys har använts som en inspiration för att identifiera de fyra olika delarna som analyseras. I utarbetandet av gestaltningsförslaget användes swotanalysens resultat. Styrkorna som fanns på platsen behölls, svagheter kunde till viss del motverkas, möjligheterna utvecklades och hoten försöktes minimeras. SWOT-analysens produkt beskrivs i resultatdelen av arbetet. Gestaltningen baseras på SWOT-analysens observationer.

- » Vilka styrkor har platsen som bör behållas?
- » Vad har platsen för svagheter som bör motverkas?
- » Vad finns det för möjligheter som bör utvecklas?
- » Vad finns det för hot eller komplikationer på platsen som bör tas i beaktning eller motverkas?

Gestaltningprocessen

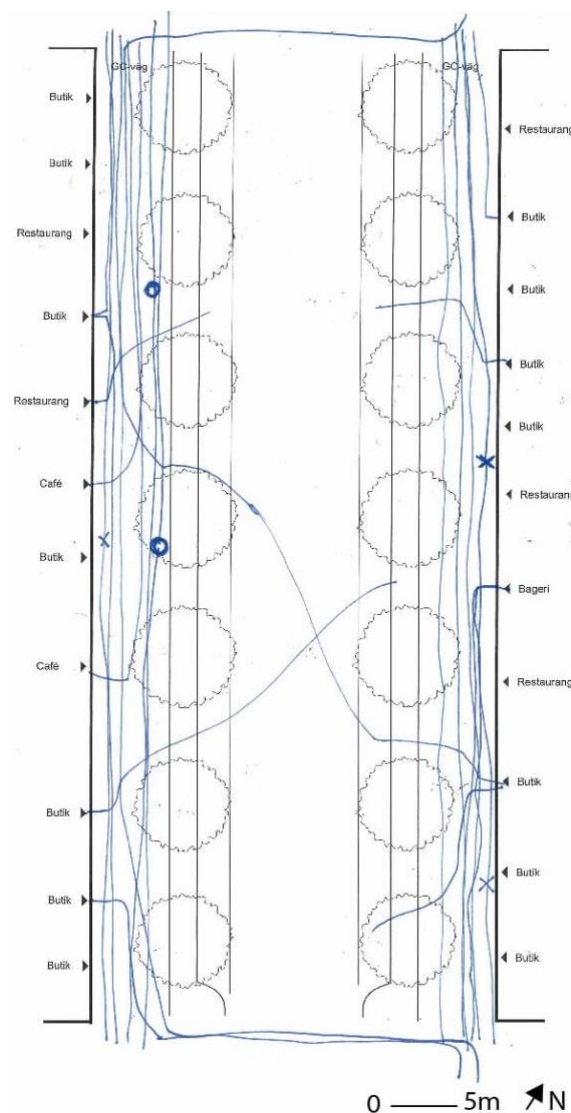
Genom gestaltningprocessen provades olika utformningar och tillägg för en sommargata. Skisserna handritades på skisspapper på kartunderlaget för Södra Kungsgatan. Inför nästa skiss tog jag insikten av utvärderingen med mig inför nästa skiss. För varje skiss dokumenterades insikter i en loggbok för att beskriva i gestaltningprocessen och för de val som gjordes. Platsens nuvarande utformning var en utgångspunkt för att gestalta en tillfällig gestaltning vilket påverkade lösningar och skisser. Programpunkterna som togs fram av SWOT-analysen, observationen och litteraturen från avsnittet *bakgrund* i arbetet, var en utgångspunkt i gestaltningprocessen. Tilläggen och utformningen av sommargatan konkretiserade programpunkternas innehåll.

Resultat

Nedan presenteras resultatet från de metoder som använts i arbetet. Först *observationen* och vidare *SWOT-analysen* som är en grund till *gestaltningprocessen* av sommargatan på Södra Kungsgatan. Senare presenteras *gestaltningsförslaget* med en illustrationsplan, perspektivbild och en beskrivning av utformningen av sommargatan.

Observation av Södra Kungsgatan

Genom observationen kunde rörelsemönstret på Södra Kungsgatan uppmärksammas. Observationen visade att cyklister och gående höll sig till gång- och cykelvägen, se figur 3. I vissa fall förekom det att gående gick över gränsen till cykelvägen vilket skapade missförstånd och cyklistens hastighet minskade. Människor rörde sig framförallt i gatans riktning. En mindre andel rörde sig över de två övergångsställena på Södra Kungsgatan för att söka sig till målpunkter på andra sidan. Människor som parkerade längs med gatan besökte målpunkterna och i vissa fall korsade gatan. Under de tre observationstillfällena stannade sammanlagt sju personer till på platsen mer än 10 sekunder. Vid observationerna var rörelsemönstret liknande oberoende dag eller tidpunkt och därför valdes de andra två observationernas resultat att inte visas i arbetet.

Figur 3. Protokoll av observationstillfälle 1, 16.00-17.00 2020-02-20. Observationernas rörelsemönster valdes att visas tillsammans eftersom de inte skilde sig från varandra: Matilda Bengtsson

SWOT-analys Södra Kungsgatan

Styrkor: Gaturummet har variation av kommersiella målpunkter i husens bottenvåningar som till exempel restauranger och caféer. Södra Kungsgatan har ett centralt läge i staden och ansluter på andra sidan Gavleån till Rådhusplanaden och till den centrala tvärgatan och gångstråket, på Drottninggatan, som vidare leder till Stora torget. Gaturummet har befintlig vegetation med träd i rader på vardera sida. Det finns en tydlig avgränsning mellan huskropparna som skapar en rumslighet.

Svagheter: Kollektivtrafik och biltrafik passerar kontinuerligt och platsen upplevs som en passage. Gatan är bred och motorfordonen tar sig snabbt fram. Cyklister och gående tar sig fort igenom om utrymmet tillåter. Det finns inga bänkar eller sittplatser att slå sig ner på och ger därför inte människors

förutsättningar att stanna. Gaturummets dominerande körbanor saknar en sammanhängande karaktär.

Möjligheter: Restaurangerna, caféerna och butikerna längs med Södra Kungsgatan ger sommargatan en möjlighet till att bli en social mötesplats i staden. Avståndet mellan husfasaderna på Södra Kungsgatan är ca 30 meter. Körbanornas bredd är ca 10 meter och därutöver plats för kantstensparkerings på vardera sida om körbanorna. Dessa mått ger möjligheter för fler aktiviteter i gaturummet utan att hindra framkomligheten för t ex utryckningsfordon. En variation av servicepunkter som till exempel blomförsäljning och cykelverkstad som finns på platsen kan få möjlighet att skylta och ställa ut varor till försäljning. Ett ökat kundunderlag för målpunkter på platsen.

Hot: Genomfartsled i nordsydlig riktning för motortrafik i staden. Platsen upplevs som en passage. Smågatstenen under trädraderna är dåligt ur ett tillgänglighetsperspektiv och gör det inte möjligt att röra sig fritt i gaturummet. Minskning av parkeringar i närhet till målpunkter kan resultera i minskat kundunderlag för målpunkterna.

Program för sommargatan

Genom informationen i bakgrunden, observationen och SWOT-analysen arbetades programpunkter fram för gestaltningen av sommargatan.

- » Ge plats för nya aktiviteter på platsen
- » Tydliggöra sommargatans karaktär
- » Ge plats för uteserveringar till restauranger, caféer och bageri
- » Lägga till icke-kommersiella sittplatser med möjlighet till sociala interaktioner
- » Belysning kvällstid

Generella åtgärder på platsen

Motortrafiken på Södra Kungsgatan stängs av och leds om under tidsperioden sommargatan förekommer.

Loggbok över gestaltningsprocessen

Nedan presenteras en sammanställning av viktiga delar ur loggboken. Som genererade till det slutgiltiga gestaltningsförslaget, se figur 5.

Motortrafiken

I början av gestaltningsprocessen, då skissandet var en stor del av arbetet, fanns en tanke om att stänga av biltrafik men ge utrymme för busstrafik på platsen.

Uteserveringarna på den västra sidan placerades på gång- och cykelvägen, intill byggnaderna, för respektive målpunkt. Genom att låta bussen gå på den östra sidan av gatan kunde bussen passera så långt bort från uteserveringarna som möjligt.

Östra sidan skulle då upplevas som uteslutet från förslaget och att målpunkterna på östra sidan skulle påverkas negativt, vilket gav en insikt i skissprocessen att det inte var möjligt. Att låta bussen gå i mitten av gatan provades också men bussen skulle då gå för nära aktiviteterna på platsen och vara en barriär för att röra sig fritt på

sommargatan. Malmö stads (2018) kriterier för att sommargator inte ska etableras på gator med kollektivtrafik, hjälpte mig i valet att all motortrafik på platsen stängdes av. Valet gjordes även för att inkludera både östra och västra sidans målpunkter på sommargatan, stärka den upplevda säkerheten och för att dämpa ljudnivån.

Uteserveringar

Till en början av skissandet var uteserveringarna placerade intill byggnaderna, som nämns ovan, genom att skissa kom insikten att tillgängligheten till butikerna påverkades negativt. Det prioriterade cykelstråket påverkades även och skulle göra det svårare att ta sig fram som cyklist. Uteserveringarna flyttades därför ut i gatan för att hålla gång- och cykelvägen fri.

I och med avstängningen av motortrafik i förslaget öppnades det upp för fler alternativ i gestaltningen. En större yta medförde att fler aktiviteter kunde inkluderas i gestaltningen och *medelvägen*, som inkluderar kommersiella och icke kommersiella aktiviteter, för sommargata valdes.

Uteserveringarna är en viktig del i utformningen av *medelvägen* för sommargata (Esaiaasson 2019). Utformningen av sommargatan utgick därför till stor del av uteserveringarnas möjliga placering. I den mån det går har de placerats intill varandra för att inte bli utspridda. Det ger möjlighet för mer effektiv yta som kan programmeras och mer plats för tillägg av andra aktiviteter på sommargatan.

Aktiviteter

Aktiviteterna resulterade i en lekyta och två ytor för spontana installationer. Att inkludera lek på platsen kom från idén om att gynna barn på platsen för att bjuda en större grupp av människor. Lekytans placering flyttades runt i skissprocessen, anledningen att den placerades i söder var insikten av att det är viktigt att den kan få en möjlighet att torka upp under dagen. Även för att de valda placeringarna av uteserveringarna gjorde att en större yta i söder inte var programmerad. Med hjälp av vegetationen, som sattes upp i en bågförm i ytterkant av lekytan, kunde den rumsliga känslan öka och leken vara skyddad. Spontana installationer anpassades även av uteserveringarnas placering, plats för spontana installationer placerades längst i norr och söder av sommargatan för att förenkla infarten och installationen av de tillfälliga aktiviteterna.

Sittplatser

Skisser på sittplatsernas form inspirerades av Gehls (2010) *talkscapes*, han anser att sitta mitt emot varandra kan bjuda in till samtal. Alternativ på sittplatser i skissprocessen var L-former som testades. Skisserna resulterade i en kantig U-form för att ge möjlighet till att sitta mitt emot varandra. Utformningen gör också att människor kan göra ett val att sitta mot varandra eller inte. Genom skissprocessen placerades sittplatserna ut på båda sidor av gaturummet för att ge möjlighet att sitta i både sol och skugga. Även sittplatserna sattes ut efter uteserveringarnas placering.

Vegetation

Vegetationen i urnor på sommargatan placerades ut för att ge den en sammanhållen karaktär. Urnorna i mitten av gatan utgör hinder för cyklister och gående att sakta

ner farten, det motverka upplevelsen av att vara en passage som identifierades i SWOT-analysen och bekräftades i observationen. Urnor som placeras intill sittplatserna gjordes för att öka den rumsliga känslan samtidigt som de inte skärmar av och inkluderas i stadslivet på platsen.

Sommargatans karaktär

För att stärka sommargatans karaktär valdes tydliga entréer som ett tillägg i gestaltningen, de placerades längst i norr och söder för tydliga entréer för passerande. Ljusslingan sträcker sig över hela gatutsnittet för sommargatan och fungerar som ett tak som skapar en sammanhållen karaktär. En tidig skiss i form av ett snitt gjordes med tanke att ljusslingan skulle inkludera gång- och cykelvägen och fästas i byggnaderna istället, det valdes bort för att fästas längre ner i träden och få en mer mänsklig skala. Sommargatan är öppen för cyklister men på de gåendes premisser för att sänka hastigheten och öka säkerheten. Det gjordes genom att placera urnor med vegetation i ett sicksackmönster i sommargatans mitt för att sakta ner hastigheten.

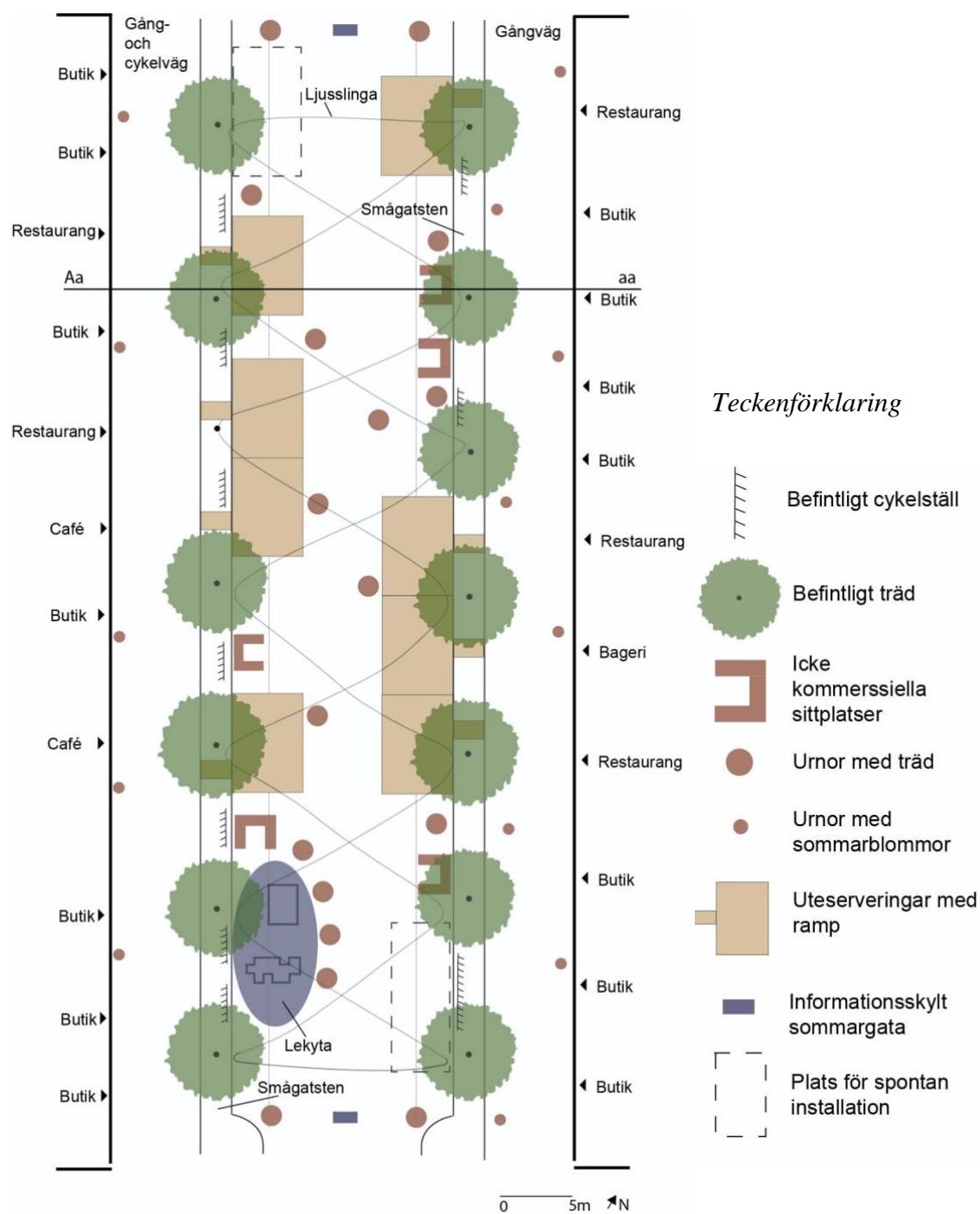

Figur 4. Perspektivbild som visar på möjligheterna gestaltningen ger för ett livfullt gaturum på sommargatan. Den tydliga karaktären på platsen stärks av tilläggen och ljusslingan håller samman platsen. Illustration: Matilda Bengtsson

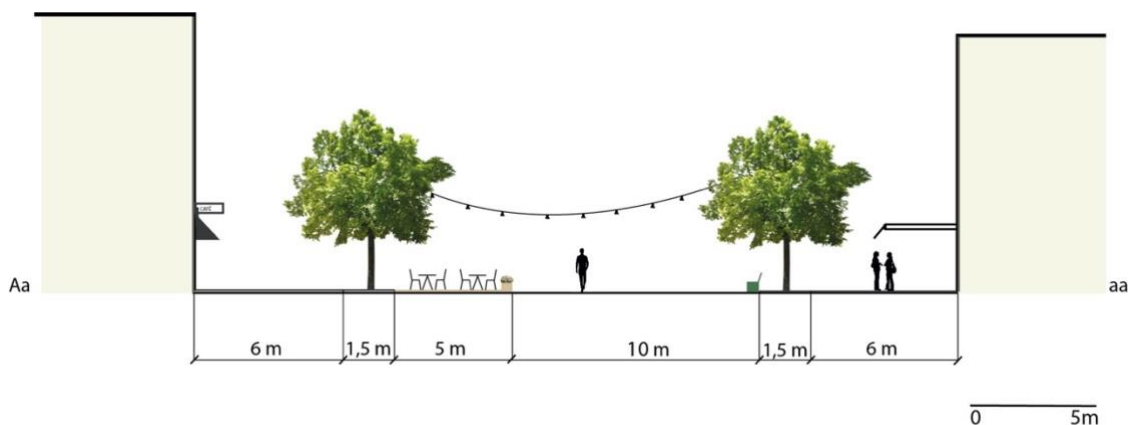
Gång- och cykelväg

Det dominerande rörelsemönstret som visades genom observationen på platsen ledde till att gång- och cykelvägen på den västra sidan fick behålla sin funktion som cykelstråk på platsen. Det innebär att endast få perennplanteringar i urnor placerades intill byggnaden för att hålla cykelvägen fri. På gångvägen i öster, intill byggnaden, placerades urnor med perenner i ett sicksackmönster för att sakta ner de gåendes hastighet så platsen kan ge möjligheten att inte upplevas som en passage.

Illustrationsplan av sommargatan på Södra Kungsgatan

Figur 5. Illustrationsplan med tillhörande teckenförklaring av gestaltningsförslaget för sommargatan på Södra Kungsgatan. Bilden visar platsens befintliga utformning och sommargatans tillägg. Illustration: Matilda Bengtsson

Figur 6. Måttsatt sektion över sommargatan på Södra Kungsgatan. Illustration: Matilda Bengtsson

Entréer: Längs mot norr och söder placeras träd i urnor ut på en varsin sida av gatan för att markera entréerna till sommargatan. De utgör även ett hinder för bilar att passera. Skyltar sätts upp för att förtydliga att sommargatan bjuder in gående och cyklister. Ljusslingan som sätts upp mellan träden ger platsen en tydlig entré. Det förstärker känslan av att kliva in i gaturummet för sommargatan och markerar dess tillfälliga karaktär.

Sittplatser: De icke kommersiella sittplatserna får en kantig U-form för att ge möjlighet för sociala interaktioner mellan människor. En utvald sida av varje U-form har rygg och armstöd för att alla ska ha en möjlighet att slå sig ner. De delarna av sittplatserna som inte har ryggstöd gör det möjligt att välja sida att sitta på, antingen mot eller från varandra. Sittplatserna skapar en samlingsplats där människor kan umgås, äta tillsammans eller bara se sig omkring och se aktiviteten på platsen.

Uteserveringar: Uteserveringarna är placerade i gatan utanför respektive lokal. Vegetation placeras längst ut längs med sommargatans riktning för att ge skydd ut i sommargatan, se uteserveringar i figur 4. Den låga höjden gör att sommargatan inte skärmas av men de olika ytorna markeras och ger skydd för de som sitter på uteserveringarna. Uteserveringarna placeras på gatan i höjd med kantstenen, från uteserveringarna finns en ramp över smågatstenen till GC-vägen för att öka tillgängligheten.

Vegetation: Urnor med träd och sommarblommor skapar rumslighet på sommargatan. Grönskan läggs till för att mjuka upp den hårda karaktären i gaturummet. Urnorna sätts ut i ett spritt sicksackmönster i mitten av gatan för att sakta ner hastigheten för cyklister och därmed prioritera gående.

Lek: En matta i färgglad färg läggs ut för att markera lekens område. En box i oregelbunden form sätts ut som kan ge möjlighet för sittplatser och spontan lek. En bågförm av vegetation sätts ut längs med lekytan för att markera områdets funktion. Sittplatser sätts ut norr om lekområdet för att ge vuxna möjlighet att sitta i närhet till barnen som leker.

Ljusslinga: En ljusslinga sätts upp i träden och sveper över gatan i ett sicksackmönster och gör att platsen får en sammanhängande känsla och karaktär. Den bidrar till att platsen upplevs som tryggare när det är mörkt.

Plats för spontan installation: Två ytor, en längst i norr och en i söder av sommargatan, markerat med en streckad linje, ger plats för spontana installationer och aktiviteter. Det kan till exempel vara för foodtrucks och konstinstallationer. Det behålls som en fri yta för att ge möjlighet till en större variation av aktivitet på platsen.

Gång- och cykelväg i väst: Gång- och cykelvägen är inte försedd med möblering för att lätt nå målpunkterna. Mindre urnor är utsatta intill byggnaden för att inkludera gång- och cykelvägen i sommargatan.

Gångväg i öst: Mindre urnor är utsatta i ett sicksackmönster för att sakta ner människors gånghastighet.

Diskussion

Diskussionen delas upp i tre olika underrubriker och diskuterar delarna *resultat*, *metod* och *vidare undersökning*.

Resultatdiskussion

Att gestalta utifrån en given utgångspunkt, sommargata, har gett mig en avgränsning i min gestaltningsprocess. Jag anser att det är viktigt att ha en riktlinje med vad man uppnå med sin gestaltning, så länge det inte begränsar processen. Genom att ha en utgångspunkt eller idé och samtidigt våga prova nya utformningar och tillägg som sedan utvärderas och bearbetas i skissprocessen, ger ett resultat med tydlig karaktär och väl valda tillägg. Att skissa utan en idé kan ge motsatt effekt och resultatet kan upplevas spretigt och utan karaktär.

Syftet med arbetet var att genom en gestaltning med tillfällig design förändra användningen av en plats. Det gjordes genom gestaltningsförslaget för sommargata på Södra Kungsgatan. Att motortrafiken stängdes av minimerar platsens känsla av att vara en genomfart för motortrafik. Valet att stänga av motortrafik på platsen gjorde att fler möjligheter öppnades upp i gestaltningsprocessen. En större yta med fler aktiviteter kunde gestaltas och ingen distans för ljudnivå och buller från motortrafiken behövde tas i hänsyn till. Samtidigt som insikten i att stänga av en genomfartsled i staden är komplex och kräver ett övergripande arbete. Södra Kungsgatan har en viktig funktion för motortrafiken och att leda om eller stänga av för motortrafik är i slutändan en politisk fråga.

Eftersom en gestaltning kan uttryckas på oändligt olika sätt finns det inte ett ensidigt svar på min frågeställning som var: *Vad innebär det att omgestalta Södra Kungsgatan i Gävle som en sommargata?* Men med hjälp av riktlinjer för sommargator och litteratur för ett livfullt stadsliv är mitt resultat en utformning av en sommargata som ger möjlighet för ett livfullt stadsrum. Principen och tilläggen i gestaltningen har ett värde och kan användas i andra sammanhang som en generell utgångspunkt vid etablering av sommargator, men som anpassas efter undersökningsområdets förutsättningar.

Genom tillfällig design kan utformningar provas för att se om det är något som kan bli beständigt. Det skulle vara ett bra sätt för landskapsarkitekter att skissa på plats i skala 1:1. Samtidigt som utformningen är öppen och ger möjlighet till förändring och överraskningar nästa sommar. Arbetet ökar förståelsen för hur en tillfällig design i form av en sommargata kan ge möjlighet till ett livligt stadsrum i städer. Enligt SWOT-analysen som gjordes i arbetet saknade Södra Kungsgatan funktioner för sociala interaktioner och mötesplatser.

Metoddiskussion

I början av arbetet valdes metoder baserat på de frågor jag ville ha svar på för gestaltningen av sommargatan på Södra Kungsgatan. Kevin Lynch analysmetod av stadselement valdes bort då den skulle baseras utifrån mina urval av element, som till exempel stråk på platsen. En observationsstudie valdes istället för att få svar på det faktiska rörelsemönstret som sker av människor i gaturummet.

Resultatet från SWOT-analysen och observationerna har legat till grund för arbetets programpunkter och i har sin tur påverkat gestaltningen. SWOT-analysen möjliggör att, i gestaltningen, lyfta det positiva och minska det negativa faktorerna vid utformningen av sommargatan på Södra Kungsgatan. Utförandet av SWOT-analysen utfördes konsekvent och lyfte både för och nackdelar. Mina erfarenheter och tidigare utförande av SWOT-analysen har påverkat hur den har applicerats i arbetet. Mallen för analysen kan användas i olika situationer och ämnen, vilket gör att den anpassas efter situation. Om alla de fyra punkterna i analysen utförs på ett konsekvent sätt bör den representera platsens förutsättningar och därmed vara trovärdig.

Den litteratur som valdes har delvis format mitt resultat. Gehls (2010) litteratur som använts har granskats kritiskt eftersom den är baserat på författarens egna slutsatser och erfarenheter inom landskapsarkitektyrket. Annan litteratur eller tillvägagångssätt hade påverkat mitt resultat. Gestaltungsprocessen har fått mig att testa och undersöka möjliga utformningar. I gestaltungsprocessen tillät jag mig att prova många olika utformningen och idéer, som därefter utvärderades för att behållas eller uteslutas. Mer tid hade kunnat format resultatet annorlunda, en tidsbegränsning har också varit något bra i och med den mängd inspiration och lösningar som är möjliga för ett gestaltungsförslag.

Vidare undersökning

Vidare skulle en undersökning som inkludera motortrafik i observationen ge en uppfattning av användningen av motorfordon på platsen. Till exempel kan en körfil i vardera riktning för enbart uttrycknings fordon samt in- och utlastning för verksamheter i bottenvåningarna visa sig nödvändig och i så fall påverka bredden av rummet i mitten av gatan, dock utan att omöjliggöra idén om ett esplanad med en bred mittdel.

Esaiasson (2019) beskriver att en god kommunikation mellan verksamheter och kommuner som utför en sommargata en viktig förutsättning vid kommersiell aktivitet. Detta kunde inte utföras inom tidsramen för arbetet och bör prioriteras i en vidarestudie.

I början av arbetet valdes ett gatuutsnitt av Södra Kungsgatan för att gestalta en sommargata. Genom att vara inställd på att göra ett gestaltungsförslag för sommargata på en specifik plats, har resulterat i att jag arbetat med platsens förutsättningar och anpassa gestaltningen det. Platsvalet har även gjort att det uppstått frågor och problem som måste utvärderas vidare. Till exempel anser Malmö stad (2018) att platsen är en väsentlig förutsättning vid etablering av sommargator och bör inte uppföras där kollektivtrafik passerar. Platsens lokalisering och den koncentrerade andelen målpunkter gör att gaturummet lämpar sig att bli en sommargata men omdirigering av kollektivtrafikstråk är något som bör undersökas vidare vid etablering av sommargata på Södra Kungsgatan.

Att arbeta med konceptet sommargata på Södra Kungsgatan har gett mig insikten att tillfällig design kan förändra funktionen av en plats men också att val av plats påverkar möjligheten att skapa ett mer livfullt gaturum.

Referenser

- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T., Oc, T. (2010). *Public Places, Urban Spaces the dimensions of urban design*. 2. uppl. Amsterdam: Elsevier/Architectural Press.
- Chen, W.Y., Jim, C.Y. (2008) Assessment and Valuation of the Ecosystem Services. I: Carreiro M.M., Song YC., Wu J. (red.), *Provided by Urban Forests Ecology, Planning, and Management of Urban Forests* Springer science: New York
- Dovey, K. (2014). The Temporary City. *Journal of Urban Design*, vol. 19 (2), ss. 261–263. DOI: <https://doi.org/10.1080/13574809.2013.853246>
- Esaiasson, V. (2019) Sommargågata: en guide till lyckad planering och etablering. *Movium fakta*, vol 6. Tillgänglig: https://www.movium.slu.se/system/files/news/14334/files/movium_fakta_6_2019-sommargagata_final-web.pdf [2020-02-17]
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington, DC: Island Press
- Gävle kommun (2014). *Antagandehandling: Gävle Centrumplan*. Uppl. 700 ex.
- Hay, G.J. & Castilla, G. OBJECT-BASED IMAGE ANALYSIS: STRENGTHS, WEAKNESSES, OPPORTUNITIES AND THREATS (SWOT). s. 3
- IPCC (2014). *Climate change 2014: synthesis report*. Geneva, Switzerland: Intergovernmental Panel on Climate Change.
- Jansson, M., Vicenzotti, V. & Diedrich, L. B. (2019), Landscape design based on research. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. (Landskapsarkitektur, trädgård, växtproduktionsvetenskap, Rapportserie 2019:10). Tillgänglig: <https://pub.epsilon.slu.se/16389/1/LTV-rapport%202019-10.pdf> [2020-02-28]
- Kylén, J.-A. (2004). *Att få svar : intervju, enkät, observation*. 1. uppl. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Latham, A. & Layton, J. (2019). Social infrastructure and the public life of cities: Studying urban sociality and public spaces. *Geography Compass*, vol. 13 (7), s. e12444. DOI: <https://doi.org/10.1111/gec3.12444>
- Latham, A. & Nattrass, M. (2019). Autonomous vehicles, car-dominated environments, and cycling: Using an ethnography of infrastructure to reflect on the prospects of a new transportation technology. *Journal of Transport Geography*, vol. 81, s. 102539. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2019.102539>
- Malmö stad (2018) *Sommargator i Malmö, konceptbeskrivning*. Malmö: Fastighets- och gatukontoret.
- Malmö stad (2020) *Malmö's sommargator*. Tillgänglig: <https://malmo.se/Uppleva-och-gora/Parker-och-gronomraden/Sommargator.html> [2020-02-18]
- Németh, J. & Langhorst, J. (2014). Rethinking urban transformation: Temporary uses for vacant land. *Cities*, vol. 40, ss. 143–150. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.04.007>
- Nieuwenhuijsen, M.J. & Khreis, H. (2016). Car free cities: Pathway to healthy urban living. *Environment International*, vol. 94, ss. 251–262. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.envint.2016.05.032>
- Nyström, J. T., L. (2012). *Planeringens grunder*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Per Stahschmidt (2017). *Landscape analysis: investigating the potentials of space and place*. London ; New York, NY: Routledge.
- Robinson, N. (2016). *The planting design handbook*. 3. uppl. London: Routledge.
- Zhou, X. & Parves Rana, M. (2012). Social benefits of urban green space : A conceptual framework of valuation and accessibility measurements.

Management of Environmental Quality: An International Journal, vol. 23 (2),
ss. 173–189. DOI: <https://doi.org/10.1108/14777831211204921>